

АНОТАЦІЯ

Заставний А. Р. Цивілізаційні детермінанти соціально-економічного розвитку країн Близького Сходу. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини». – Західноукраїнський національний університет, Тернопіль, 2023.

У дисертації запропоновано нове вирішення важливого науково-прикладного завдання – обґрунтування концептуальних засад впливу цивілізаційних детермінант на соціально-економічний розвиток країн Близького Сходу й розроблення практичних рекомендацій щодо формування стратегічних векторів співпраці України з країнами регіону в контексті глобальних викликів.

У дисертаційній роботі обґрунтовано вплив глобальних трансформацій на розвиток регіональних економік і країн. Водночас підтверджено, що оцінювати глобальний розвиток слід крізь призму регіонального рівня, щоб забезпечити достовірність оцінки детермінант його зростання або сповільнення. Аргументовано, що традиційні теоретичні концепції розвитку світового господарства потребують доповнення, зокрема щодо дослідження регіонів, де потужним є цивілізаційний та історичний вплив. Констатовано зростання зацікавленості міжнародної спільноти до регіону Близького Сходу, розвиток якого має динамічний характер, однак домінування в регіоні впродовж десятиліть не характеризується стабільністю.

Для ідентифікації країн Близького Сходу, визначено спільні та відмінні ознаки між ними та країнами арабського світу і Затоки. Підтверджено, що вони мають багато спільних цивілізаційних характеристик, які вплинули на їхній розвиток, але цей вплив є складним і багатограним. Значимим чинником виокремлено відмінності у вербальній та невербальній комунікації в регіоні. Аргументовано, що через проблеми в комунікації та здатності об'єктивно транслювати інформацію назовні регіону існує багато стереотипів навколо країн Близького Сходу, зокрема географічні й економічні стереотипи, сприйняття Близького Сходу як регіону релігійного екстремізму і тероризму, гендерної

нерівності тощо. Виокремлено основні елементи, які формують міжкультурну комунікацію на Близькому Сході та дають змогу налагодити особистісні взаємозв'язки і порозуміння, побудувати економічні відносини та заснувати бізнес.

Проаналізовано роль історичної спадщини у формуванні сучасного Близького Сходу та забезпеченні соціально-економічного розвитку країн регіону. Виокремлено історичні чинники, які були домінуючими для розвитку країн у кожному з історичних періодів. Підтверджено, що базові цінності регіону почали формуватися значно раніше, ніж утворилися країни Близького Сходу, зокрема у період Ісламського золотого століття активно розвивалися технології, науковий прогрес створив сприятливі умови для впровадження інновацій, торгівля набувала нових форм, формувалася соціальна інфраструктура, відбувалася поступова урбанізація, зароджувалася ісламська правова система. Виокремлено події, які спричинили значну соціальну напругу в регіоні, протистояння між конфліктуючими групами. Загалом післяколоніальний період країн Близького Сходу характеризується слабкорозвиненими політичними інститутами, частими етнічними конфліктами, міжконфесійними ворожнечами, і ці наслідки простежуються доволі довготривало. Серед історичних чинників виникнення такої ситуації слід виокремити розпад Османської імперії, що в підсумку сприяло формуванню нової політичної карти світу та загостренню ситуації в регіоні. Визначено чинники, які поглиблюють цю проблематику та перешкоджають стабільному розвитку.

У дисертаційній роботі доведено, що для об'єктивного оцінювання соціально-економічного розвитку країн Близького Сходу важливим є комплексний підхід, який інтегрує в собі історичні, політичні, економічні, соціальні та культурні виміри. Наведено ознаки класифікації детермінант соціально-економічного розвитку країн Близького Сходу та подано їхню характеристику. Підтверджено комплексну взаємодію основних детермінант, на основі чого виокремлено основні блоки системних детермінант, які формують соціально-економічний ландшафт країни, впливають на добробут нації, якість життя й економічне зростання.

Для обґрунтування системних детермінант соціально-економічного розвитку країн Близького Сходу здійснено інтерпретацію моделі п'яти сил Портера, згідно із якою основними чинниками визначено такі: державна політика і правова система; економічні чинники та технології; культурні традиції й соціальні чинники; політика сталого розвитку; екологічні практики. Сформовано та деталізовано основні системні детермінанти соціально-економічного розвитку на Близькому Сході, які визначають його динаміку та виклики для регіону. До чинників економічного характеру зараховано такі: економічне зростання; структуру ринку та експорт нафти; нерівність доходів, яка виявляється у соціальній стратифікації, відсутності соціальної єдності; управління ресурсами; інвестиційне середовище й інвестиційний клімат, які формуються через політичну стабільність, правове середовище, легкість ведення бізнесу. Серед соціальних чинників акцентовано увагу на демографічних процесах, розвитку людського капіталу, культурному розмаїтті та цінностях тощо.

Як чинник впливу навколишнього середовища виокремлено дефіцит водних ресурсів, оскільки цю проблему підтверджено для багатьох країн Близького Сходу, що перешкоджає розвитку сільського господарства та загальній стійкості регіону, наприклад, для Йорданії характерна висока вразливість до транскордонних водних ризиків і зміни клімату; для Саудівської Аравії ризиками щодо забезпечення водної безпеки визначено високу залежність від опріснення.

Аргументовано, що цінності в країнах Близького Сходу є основними елементами цивілізаційного виміру соціально-економічного розвитку. Вони вкорінені в культурних, релігійних і традиційних нормах, однак змінюються під впливом сучасних геополітичних та геоекономічних процесів. Запропоновано визначати цивілізаційні детермінанти соціально-економічного розвитку як сукупність домінантних чинників, які сформовані під впливом багатой цивілізаційної спадщини регіону й охоплюють давні традиції, системи цінностей і соціальних норм, що виявляються в колективній свідомості, впливають на соціально-економічний розвиток країн через економічні, соціальні, правові та

політичні системи, а також дають змогу проаналізувати багатоаспектність соціально-економічної динаміки регіону. Сформульовано основні цивілізаційні системні детермінанти.

У дисертаційній роботі запропоновано структурно-логічну схему дослідження впливу цивілізаційних детермінант на соціально-економічний розвиток країн Близького Сходу, на основі чого сформовано методологічне підґрунтя оцінювання такого впливу. Аргументовано, що оцінювання соціально-економічного розвитку країн охоплює економічну сферу, екологічну, соціальну, політичну та інші, тому є чинники, які складно виміряти кількісно, наприклад, культурні та релігійні, але їхній вплив у цьому регіоні значущий. Запропоновано етапи проведення факторного аналізу для оцінювання взаємовпливу цивілізаційних детермінант і показників соціально-економічного розвитку в країнах Близького Сходу.

У процесі моніторингу соціально-економічного розвитку країн Близького Сходу з'ясовано, що регіон зберігає свої контрасти у показниках людського та економічного розвитку. Обґрунтовано, що аналіз показників потрібно посилити оцінюванням відмінностей між країнами. Для обраної групи показників розраховано показники варіації та описові статистичні характеристики розподілу країн Близького Сходу за ними, визначено ступінь розриву між країнами з найбільшими і найменшими значеннями показників. Виявлено, що коливання варіант показників Індексу миру, Індексу соціального прогресу та Індексу людського капіталу в досліджуваних сукупностях є меншим від 33%. За результатами розрахунків підтверджено асиметрії соціально-економічного розвитку в регіоні Близького Сходу.

Обґрунтовано, що рушійними силами більшості економік, показники ВВП на одну особу яких вищі від середнього рівня, є володіння нафтовими та газовими родовищами. В процесі дослідження проаналізовано регіональний розподіл світових запасів нафти та її виробництва, виявлено значний вплив країн регіону на світовий ринок енергоносіїв та їхню залежність від кон'юнктури ринку нафти. Доведено вплив пандемії COVID-19 на поглиблення економічної нерівності в регіоні. Серед соціально-економічних проблем регіону акцентовано

увагу на ризиках для продовольчої безпеки та сформульовано ініціативи, які дадуть можливість урядам країн вирішити питання забезпечення продовольчої безпеки, подолання тимчасових і локальних продовольчих криз, сприяти розвитку внутрішнього ринку.

У дисертаційній роботі для оцінювання впливу цивілізаційних детермінант на соціально-економічний розвиток країн Близького Сходу обрано метод кореляцій, інструментарій факторного та канонічного аналізу. Встановлено зв'язки між показниками, які характеризують цивілізаційні детермінанти та соціально-економічний розвиток. Сформульовано гіпотезу про існування впливу основних цивілізаційних детермінант на показники, які відображають економічну, соціальну, екологічну складові розвитку, та на основі побудови матриці кореляцій встановлено пари цивілізаційних детермінант і вимірників соціально-економічного розвитку, для яких існує щільна кореляція.

Проведено факторний аналіз та за результатами застосування методу головних компонент визначено два фактори. Ідентифіковано змінні, які мають щільний зв'язок із цими факторами. Фактор 1 може представляти економічний і технологічний розвиток. Результати факторного аналізу для другого обраного фактора вказують на те, що на нього суттєво впливають змінні, пов'язані з соціальним прогресом, демократичним врядуванням, гендерною рівністю, охороною здоров'я, очікуваною тривалістю життя населення, людським капіталом і сприйняттям корупції. Цей фактор визначає процеси, які формуються під впливом цивілізаційного розвитку, культури, традицій. Відповідно він є оцінкою цивілізаційних детермінант.

Отримані висновки підтвержені даними, що відображає графік факторних навантажень. У результаті проведеного факторного аналізу за методом головних компонент побудовано аналітичну факторну модель. Сформовано три групи країн Близького Сходу за визначеними рівнями соціально-економічних показників і цивілізаційних детермінант аналізованих країн. Графічний аналіз результатів дослідження зв'язку між визначеними рівнями (низький, середній і високий) соціально-економічного розвитку (Фактор 1) та цивілізаційних

детермінант аналізованих країн підтвердив наявність прямого зв'язку між групами країн у межах рівнів.

За результатами факторного аналізу проведено канонічний аналіз, суть якого полягає у виявленні залежності між Фактором 1 і Фактором 2. Отримані результати є статистично значущими. Обчислене канонічне значення R (0,99048) свідчить про щільну кореляцію між змінними у першій і другій множинах. За результатами отриманих канонічних навантажень побудовано канонічну модель і сформовано діаграму розсіювання канонічних значень, на якій непомітно суттєвих викидів.

Аргументовано, що Близький Схід є регіоном, на безпеку якого впливають різні внутрішні та зовнішні чинники, враховуючи історичні, політичні, економічні та культурні впливи. Виокремлено основні зовнішні впливи на Близькому Сході та деталізовано безпекові виклики в регіоні. Проаналізовано окремі етнічні конфлікти в регіоні, які мають історичний характер і визначають внутрішню стабільність країн (наприклад, курдське питання). Виокремлено чинники напруженості в регіоні Близького Сходу, які поглиблюються втручанням зовнішніх глобальних гравців. Проаналізовано специфіку діяльності та інтереси різних акторів у регіоні Близького Сходу. Підтверджено, що багато рішень, які дестабілізують ситуацію в регіоні, приймаються у центрах сили, кожен з яких має власні інтереси. Визначено основні діагоналі нестабільності та невизначеності в регіоні та участь в них регіональних акторів.

Розкрито роль цивілізаційних детермінант у формуванні процесів фінансової інтеграції на Близькому Сході. Деталізовано, що формування процесу фінансової інтеграції в регіоні відбувається під впливом різних чинників, але важливу роль відіграють регіональні ініціативи. Проаналізовано основні характеристики ісламських фінансів, де значна увага приділяється вирішенню соціальних та екологічних проблем. На основі сформованих основоположних підходів до ісламських фінансів підтверджено, що вони відображають глибокий культурний, релігійний і цивілізаційний вплив, який формує їхню структуру та принципи. Визначено активність впровадження фінансових технологій у країнах Близького Сходу, що виявляється у формуванні платформ цифрових платежів,

розвитку онлайн-банкінгу, транснаціоналізації банківських послуг, розширенні доступу до фінансових послуг, впровадженні технології блокчейну та криптовалют. Проаналізовано роль основних країн-лідерів щодо впровадження фінтеху у регіоні.

На основі аналізу ретроспективи співпраці України з країнами Близького Сходу підтверджено важливість близькосхідного вектора у зовнішній політиці, який, однак, потребує активізації. Виокремлено основні торговельні партнери нашої держави серед країн регіону та акцентовано увагу на спільних рисах та позитивних сторонах співпраці України з Туреччиною. Висунуто гіпотезу про чутливість зовнішньої торгівлі України від торгівлі з країнами Близького Сходу. За результатами розрахунків виявлено незначний рівень чутливості. Висновки зроблено на основі даних про обсяги зовнішньої торгівлі товарами України за експортом та імпортом із країнами Близького Сходу.

На основі використання методики SWOT-аналізу визначено сильні та слабкі сторони, можливості, загрози в співпраці України з країнами Близького Сходу. Визначені можливості мають значний ефект для побудови соціально-орієнтованої економіки України. Обґрунтовано важливість зміцнення політичних та економічних зв'язків між країнами, розширення дипломатичних візитів і двосторонніх перемовин для активізації співпраці, розвитку публічної, в тому числі економічної, дипломатії. Запропоновано напрями розширення присутності України в країнах Близького Сходу та просування її іміджу в регіоні, що формуватиме нові можливості для комунікації, сприятиме наближенню країн одна до одної та активізації співпраці.

Ключові слова: цивілізаційні детермінанти, соціально-економічний розвиток, Близький Схід, глобальна нестабільність, національні інтереси, геополітичні виклики, локальні конфлікти та війни, соціальна стратифікація, економічні санкції, ісламські фінанси, фінтех, економічна співпраця України, публічна дипломатія, пандемія COVID-19.

ANNOTATION

Zastavnyi A. R. Civilization Determinants of Socio-Economic Development of the Middle East Countries. – Qualifying thesis manuscript copyright.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in specialty 292 – “International Economic Relations” – West Ukrainian National University, Ternopil, 2023.

The thesis deals with conceptual principles of the impact of civilization determinants on socio-economic development of the Middle East countries. Practical recommendations for forming strategic vectors for cooperation between Ukraine and these countries within global challenges were developed. It is a new solution for important scientific and practical tasks.

The impact of global transformations on the development of regional economies and countries was justified. It was proved that accurate estimation of the global development can be made only taking into consideration regional determinants of its growth and deceleration. Traditional theoretical concepts of the world economic development require more investigation in the regions where civilization and historic influence is. International society is interested in the Middle East countries and this interest grows. It is observed that the development of this region is dynamic but not constant.

Common and distinctive features of the Middle East countries and Arab world countries, and Gulf countries were identified. These countries have many common civilization characteristics, which influenced their development and this impact was complex and multifaceted. Regional verbal and non-verbal differences were highlighted. Because of lack of communication and not objective information about this region, there are a lot of stereotypes regarding the Middle East countries including geographic and economic ones. The Middle East is believed to be a region of religious extremism and terrorism, and gender inequality etc. The main elements, which form the Middle East intercultural communication and enable establishment of personal connections and understanding, development of economic relations and start of business relations, were emphasized.

The role of historic heritage in forming modern Middle East and support of socio-economic development of the countries in this region was analyzed. Historic factors which were dominant in the development of these countries in each historic period were investigated. Basic regional values began to form much earlier than the Middle East countries were formed particularly during the period of the Islamic golden age, technologies and scientific progress made favorable conditions for innovations. It was proved that at that time, trade became of a new form; social infrastructure was formed; gradual urbanization was in the process and Islamic legal system was originated. Events which caused a considerable social tension in the region and confrontation between conflict groups were identified. In general, after colonial period of the Middle East countries is characterized by poor developed political institutions, frequent ethnic conflicts, inter-confessional conflicts and these consequences are traced during a long period. Among historic factors of arisen of such situation it should be highlighted that the dissolution of the Ottoman Empire caused forming a new political world map and some tension in the region. There were identified the factors which cause problems and hinder the constant development.

In thesis, it is proved that to objectively estimate socio-economic development of the Middle East countries, it should be used complex approach which includes historic, political, economic, social and cultural measurements. The determinants of socio-economic development of the Middle East countries were provided and their characteristics were made. The complex interaction of the main determinants was proved. The main units of system determinants which form socio-economic landscape of the countries, influence the welfare of the nation, its life and economic growth were distinguished.

To discuss system determinants of socio-economic development of the Middle East countries, the interpretation of the model of Porter's Five Forces was made, according to which the next factors were identified as the main: state policy and legal system; economic factors and technologies; cultural traditions and social factors; constant development policy; ecological practices. The main system determinants of socio-economic development of the Middle East were formed and investigated in details. It was proved that they define its dynamics and challenges for the region. There

are the following economic factors: economic growth; market structure and export of oil; unequal social income and absence of social unity; management of resources; investment surrounding and investment climate, which are formed by political stable situation, legal surrounding and ease of doing business. Among social factors attention is focused on demographical processes, development of human capital, cultural diversity and values etc.

Water shortage was distinguished as an impact factor on environment because it is a problem in the most countries of the Middle East which prevents agrarian development and general stability of the region. For example, a high sensitivity to transborder water risks and climate change is characteristic feature for Jordan. A high dependence on desalination is defined as a risk for water supply in Saudi Arabia.

It was proved that the values in the Middle East countries are the main elements of civilization measurement for socio-economic development. They are rooted in cultural, religious and traditional norms however they are changed under the impact of modern geopolitical and geo-economic processes. It was proposed to define civilization determinants of socio-economic development as the set of dominant factors formed under the influence of a rich civilization heritage of the region and embrace ancient traditions, systems of values and social norms which are in collective consciousness, influence socio-economic development of the countries through economic, social, legal and political systems and enable analyzing multi aspect of socio-economic dynamics of the region. The main civilization system determinants were formed.

It was suggested a structural and logic research scheme of impact of civilization determinants on socio-economic development of the Middle East countries on the base of which methodological base for evaluation of such type was formed. It was proved that evaluation of socio-economic development of the countries includes economic area, ecological, social, political and other that is why there are factors which are difficult to quantify for example cultural and religious however their impact is very considerable in this region. The stages for making factor analysis to evaluate mutual impact of civilization determinants and indicators of socio-economic development in the Middle East countries were proposed in the thesis.

Having monitored socio-economic development of the Middle East countries it was investigated that the region has its contrasts according to indicators of human and economic development. It was proved that the analysis of indicators needs to be improved by evaluation of differences between countries. For a chosen group of indicators, the indicators of variation and description statistic characteristics according to which the division of the Middle East countries was made, a level of gap between countries with the biggest and the least meanings of indicators was defined. It was revealed that the fluctuation of indicators of Peace Index, Social Progress Index and Human Capital Index in investigated aggregates is less than 33%. Asymmetry of socio-economic development in the region of the Middle East was proved according to the calculation results.

It was grounded that driving forces for most economies, the indicators of GDP of which are higher than a medium level, are that those countries have deposits of oil and gas. In the research, it was analyzed the regional distribution of the world reserves of oil and its production. A considerable impact of the countries of this region on the global energy market and their dependence on the conjuncture of the oil market was revealed. The impact of pandemic COVID-19 on deepening of socio-economic inequality in the region was identified. Among socio-economic problems in this region, the attention was paid to the risks of food security and initiatives were formulated which will give possibility for the governments of the countries to solve problems in supply of food security, overcoming of current and local food crises, and promote national market development.

The correlation method and instruments of factor and canonical analysis were chosen for evaluation of the impact of civilization determinants on socio-economic development of the Middle East countries. Connections between indicators, which characterize civilization determinants and socio-economic development, were identified. There was formulated the hypothesis about the existence of impact of the main civilization determinants on indicators, which show economic, social, ecological components of the development and on the base of building a matrix of correlation, pair of civilization determinants and measurements for socio-economic development for which tight correlation exists.

Factor analysis was made and according to results of the method of main components two factors were identified. Variables, which have a tight connection with these factors, were identified. Factor 1 may present economic and technological development. The results of factor analysis for the second chosen factor indicate essential impact on this factor of variables connected with social progress, democratic government, gender equality, healthcare, life expectancy of the population, human capital and perception of corruption. This factor defines processes which are formed under the influence of civilization development, culture and traditions. Consequently, it is the evaluation for civilization determinants.

Received results were proved by data shown in the graph of factor loadings. Having made factor analysis using the method of main components, analytical factor model was built. Three groups of the Middle East countries were formed according to the defined levels of socio-economic indicators and civilization determinants of analyzed countries. Graphic analysis of the research results of connections between definite levels (low, medium and high) of socio-economic development (Factor 1) and civilization determinants of analyzed countries proved a direct connection between groups of the countries within levels.

Taking into account the results of factor analysis canonic analysis was made, the essence of which is in revealing dependence between Factor 1 and Factor 2. Received results are statistically valuable. Calculated canonical meaning R (0.99048) shows a tight correlation between variables in the first and in the second sets. According to the results of received canonical loadings, a canonical model was built and a diagram for dispersion of canonical meanings on which essential explosions are not noticed was formed.

It was substantiated that the Middle East is a region on the security of which different internal and external factors have impact including historic, political, economic and cultural ones. The principal external factors were highlighted and security challenges were described in details. Separate ethnic regional conflicts, which are of historic origin and influence on internal stability of the countries (for example the Kurdish question) were analyzed. The tense factors in the region of the Middle East, which are deepened by interference of external global players, were highlighted.

The specifics of the activity and interests of different actors in the region of the Middle East were analyzed. It was proved that many decisions, which destabilize the situation in the region, are taken in the centers of power where everyone has his own interests. The main diagonals of instability and indifference in the region and participation of regional actors were defined.

The role of civilization determinants in forming the processes of financial integration in the Middle East was shown. It was described in details that the process of forming of financial integration in the region is made under the influence of different factors but regional initiatives play an important role. The main characteristics of Islamic finance, where a considerable attention is paid to the solution of socio-economic problems, were analyzed. On the base of the developed principal approaches to Islamic finance, it was proved that they reflect a deep cultural, religious and civilization impact which forms their structure and principles.

The activity of implementation of financial technologies in the Middle East countries was defined. It can be traced in forming platforms of digital payments, development of online banking, transnationalization of banking services, expand access to financial services, implementation of technologies of block chain and crypto currency. The role of the main leading countries in implementing fintech in the region was analyzed.

On the base of the analysis of the retrospective of cooperation between Ukraine and the Middle East countries, the importance of Middle East vector in foreign policy, which needs activation, was proved. The main trade partners of our country among the countries of this region were distinguished. The attention was paid on common features and positive sides from cooperation between Ukraine and Turkey. The hypothesis about sensitivity of foreign trade of Ukraine from the trade with the Middle East countries was suggested. According to the results of calculations inconsiderable level of sensitivity was revealed. Conclusions were made on the base of data about volumes of foreign trade of Ukraine taking into account export and import with the Middle East countries.

Having applied SWOT-analysis, advantages and disadvantages, possibilities, and threats for cooperation of Ukraine with the Middle East countries were defined.

Defined possibilities have a considerable effect for the development of socio-oriented economy of Ukraine. The importance to strengthen political and economic relations between countries, extension of diplomatic visits and bilateral talks for activation of cooperation, development of public, including economic diplomacy was justified. The directions for extension of the presence of Ukraine in the Middle East countries and promoting the image of Ukraine in the region forming new possibilities for communication and making close relationship with the Middle East countries were proposed.

Key words: civilization determinants, socio-economic development, the Middle East, global instability, national interests, geopolitical challenges, local conflicts and wars, social stratification, economic sanctions, Islamic finance, fintech, economic cooperation of Ukraine, public diplomacy, pandemic COVID-19.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У зарубіжних виданнях,

що включені до міжнародних наукометричних баз Scopus:

1. Popadynets N., Polishchuk O., Bilyk R., Peretiatko L., Yakymchuk A., Zapukhlyak V., Zastavnyy A., Turala M. The Review Of Trends And Foreign Direct Investment Estimates In Ukraine And Poland. Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development. 2023. Vol. 46, no. 2. P. 166–182. URL: <https://ejournals.vdu.lt/index.php/mtsrbid/article/view/4742/2765>. (0,8 д.а., особисто автору – 0,2 д.а.: обґрунтовано показники, які впливають на економічний розвиток країн).

Статті у наукових виданнях,

включених до переліку наукових фахових видань України:

2. Живко М. А., Запукхляк В. З., Заставний А. Р. Відмінності інтеграційних пріоритетів країн Європи, Близького Сходу та Африки. Економічний аналіз. 2020. Т. 30, № 2. С. 24–32. URL: <http://econa.wunu.edu.ua/index.php/econa/article/view/1992/6565657077>. (0,6 д.а.,

особисто автору – 0,3 д.а.: проаналізовано особливості інтеграційних процесів на Близькому Сході).

3. Живко М. А., Заставний А. Р., Іващук О. В. Цивілізаційні виклики глобального економічного розвитку. Регіональна економіка. 2020. № 4 (98). С. 131–142.

URL:

http://re.gov.ua/re202004/re202004_131_ZhyvkoMA,ZastavnyyAR,IvashchukOV.pdf

f. (0,8 д.а., особисто автору – 0,3 д.а.: обґрунтовано роль соціокультурних чинників у глобальному економічному розвитку).

4. Іващук І. О., Заставний А. Р. Країни Близького Сходу в глобальній економіці: сучасні тенденції розвитку та питання безпеки. Економічний аналіз. 2021. Т. 31. № 2. С. 136–147. URL:

<http://econa.wunu.edu.ua/index.php/econa/article/view/1940/6565657000>. (0,68 д.а.,

особисто автору – 0,4 д.а.: ідентифіковано виклики і загрози на Близькому Сході, які впливають на стабільність та економічний розвиток країн регіону).

5. Іващук І. О., Кравчук Н. Я., Іващук О. В., Заставний А. Р. Країни Арабського світу в сучасних геоекономічних процесах: детермінанти розвитку та прогресу. Інноваційна економіка. 2022. № 2-3. С. 85–97. URL: <http://www.inneco.org/index.php/innecoua/article/view/959/1084>. (1,0 д.а., особисто автору – 0,4 д.а.: проаналізовано впровадження фінансових технологій в країнах Близького Сходу).

6. Іващук І. О., Заставний А. Р. Цивілізаційні детермінанти та історичні виклики стабільності на Близькому Сході. Економічний простір. 2023. № 186. С. 7–12. URL: <http://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/1282/1234>. (0,7 д.а., особисто автору – 0,4 д.а.: розкрито роль історичних чинників у формуванні стабільності на Близькому Сході).

7. Живко М. А., Заставний А. Р. Фрагментація Близького Сходу: соціальний та економічний аспект. Регіональна економіка. 2023. № 2 (108). С. 146–155. URL: https://re.gov.ua/re202302/re202302_146_ZhyvkoMA,ZastavnyyAR.pdf. (0,65 д.а., особисто автору – 0,4 д.а.: проаналізовано фактори, які вплинули на соціально-економічну фрагментацію на Близькому Сході).

8. Нагірна Н. І., Заставний А. Р. Проблема продовольчої безпеки для країн Близького Сходу та її соціально-економічний вимір. Бізнес-інформ. 2023. № 7. С. 22–29. URL: http://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2023-7_0-pages-22_29.pdf. (0,76 д.а., особисто автору – 0,5 д.а.: проведено оцінювання стану продовольчої безпеки в країнах Близького Сходу).

У інших виданнях апробаційного характеру:

9. Заставний А. Р. Цивілізаційні виміри глобального розвитку в сучасних умовах. Економіка, облік та право: проблеми, тенденції, досягнення : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 21 груд. 2020 р.). Полтава : ЦФЕНД, 2020. С. 25–26. (0,1 д.а.).

10. Заставний А. Р. Безпекові виклики на Близькому Сході. Information and innovation technologies In the XXI century. Materiały 5 International scientific Conference University of Technology (Katowice, 15-16 Sept. 2022). Katowice, 2022. P. 51–53. (0,2 д.а.).

11. Заставний А. Р. Країни Близького Сходу в постпандемічний період. Інноваційні процеси економічного та соціально-культурного розвитку: вітчизняний та зарубіжний досвід : тези доп. XVI Міжнар. наук.-практ. конф. мол. учен. і студ. Тернопіль : ЗУНУ, 2023. С. 38–40. (0,2 д.а.).

12. Заставний А. Р. Індустрія гостинності країн Близького Сходу в умовах глобальних економічних викликів. Перспективи індустрії гостинності та міжнародного бізнесу: світові тенденції та національні пріоритети : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 18–19 трав. 2023 р.). Тернопіль : ЗУНУ, 2023. С. 142–144. (0,14 д.а.).

13. Заставний А. Р. Економічне співробітництво України з країнами Близького Сходу. Formation of innovative potential of world science: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the V International Scientific and Theoretical Conference (Tel Aviv, July 28, 2023). Tel Aviv: European Scientific Platform. P. 27–29. (0,2 д.а.).

14. Заставний А. Р. Роль цивілізаційних цінностей в економічному розвитку країн та особливості для Близького Сходу. Інноватика в сучасній освіті та науці:

теорія, методологія, практика : матеріали VI Міжнар. літн. наук. симп. (м. Одеса, 28–29 лип. 2023 р.). Запоріжжя : АА Тандем, 2023. С. 80–82. (0,15 д.а.).

15. Заставний А. Р., Угрин Б. В. Процеси фінансової інтеграції на Близькому Сході. Scientific method: reality and future trends of researching: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the II International Scientific and Theoretical Conference, (Zagreb, Aug. 25, 2023). Zagreb : European Scientific Platform. 2023. P. 88–89. (0,2 д.а., особисто автору – 0,1 д.а.: визначено основні передумови та виклики фінансової інтеграції на Близькому Сході).

16. Заставний А. Р., Оконський М. І. Екологічні виклики для економічного розвитку країн Близького Сходу. Modernization of today's science: experience and trends: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the IV International Scientific and Theoretical Conference, (Singapore, Sept. 22, 2023). Singapore : European Scientific Platform. 2023. P. 42–43. (0,12 д.а., особисто автору – 0,06 д.а.: проаналізовано екологічні проблеми, які впливають на соціально-економічний розвиток країн Близького Сходу).